

UDK 268-053.4(497.5)

Izvorni znanstveni članak

ALOJZIJE HOBLAJ

**RELIGIOZNI/VJERSKI ODGOJ
PREDŠKOLSKE DJECE U IZVAN-
OBITELJSKIM UVJETIMA**

/Povodom službenog odobrenja Programa/

Sažetak

U povodu izradbe i službenog Odobrenja Programa za vjerski odgoj predškolske djece (3-6 god.) prvi i osnovni zadatak je informirati javnost o poimanju vjerskog odgoja u ranu djetinjstvu.

U izlaganju je pozornost ponajprije posvećena koncipiranju vjerskog odgoja kao integralnog dijela odgojno-obrazovnog procesa koji se u suvremenim društveno-kulturalnim prilikama Hrvatske nastoji afirmirati na znanstvenom i humanističkom pristupu. Od ostalih aktualnih pitanja posebno se prikazuje Program vjerskog odgoja, koji nastaje u dvije faze: faza nacrti i faza utvrđivanja izvora i sakupljanja građe. Iz uvida u Program postavljaju se hitni zadaci radi kvalitetnog ostvarivanja vjerskog odgoja u izvanobiteljskim uvjetima.

Potkraj siječnja prošle godine stavljen je na javnu raspravu, u nacrtom obliku, Program vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima (dalje u tekstu Program). Priredila ga je Radna grupa za religiozni/vjerski odgoj predškolske dobi Komisije Katehetskog vijeća Hrvatske biskupske konferencije (KV HBK).¹

Javna rasprava pokazala je kako je prijedlog Programa naišao na pozitivan prijem.² U potvrdu toga zaključka valja navesti i službeno Odobrenje Programa od strane Hrvatske biskupske konferencije (10. lipnja 1992)³, Preporuku Ministarstva prosvjete Republike Hrvatske (25. kolovoza 1992)⁴ te konačno Odobrenje za primjenu istog Ministarstva (19. studenoga 1992).⁵ Radi praktičnih konzekvencija ostvarivanja Programa, u prilogima (I-II) ovoga članka objavljeni su integralni tekstovi Preporuke i Odobrenja Programa Ministarstva prosvjete Republike Hrvatske. Tako su se ispunili uvjeti da nacrt Programa, zbog velikog interesa pedagoške javnosti za predškolsku dob, uskoro bude objavljen.

Cilj ovog priloga je da zainteresiranim čitateljima, prije svega roditeljima, odgajateljima i stručnim suradnicima, u uvođenju vjerskog odgoja kao integralnog dijela predškolskog odgojno-obrazovnog procesa u Hrvatskoj, pruži opće informacije o koncepciji, elementima programa toga odgovornog zadatka, da ih motivira pozivajući na plodnu suradnju i da koncipira najvažnije zadatke u sadašnjem trenutku za kvalitetno ostvarivanje Programa.

KONCEPCIJA

Možda bi sintagma Program vjerskog odgoja... čitatelja mogla podsjetiti na neki

* Dr. Alojzije Hobljaj predavač je na KBF-u i Katehetskom institutu KBF-a Sveučilišta u Zagrebu te koordinator Radne grupe Komisije Katehetskog vijeća Hrvatske biskupske konferencije za planove i programe vjerskog odgoja i obrazovanja. Još od studentskih dana s posebnim zanimanjem prati područje religiozne pedagogije za predškolsku dob. Tekst ovog članka u nekim je dijelovima proširen i nadopunjen tekst referata objavljena u Zborniku radova s 3. savjetovanja o predškolskom odgoju (Stubičke Toplice, 14-16. prosinca 1992): H. Vrgoč (prir.), *Nova koncepcijsko-programska usmjerenja - iskustva u primjeni i projekciji razvoja predškolskog odgoja u Hrvatskoj*, HPKZ, Zagreb, 1992, str. 86-97. Vjerski odgoj i dječji vrtić predstavljali su jedno od šest tematskih područja o kojima se raspravljalo na Savjetovanju. U trodnevnom radu tema je kod 330 sudionika pobudila velik interes, što potvrđuje da bi se naznačeni zadaci kao zaključci ovog referata i sa strane Crkve trebali što hitnije ostvarivati. Na tu hitnost autor je svojim predavanjem upozorio na ovoj, Dvadesetoj katehetskoj zimskoj školi.

1. Komisija ima deset radnih grupa. Njihov je zadatak, među ostalim, izradba vjeronaučnih planova i programa i uspostavljanje cjelovitog sustava religijskog/vjerskog odgoja i obrazovanja koji će korespondirati s cjelovitim sustavom odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj.
2. Dosad je Program prikazan na brojnim gradskim i regionalnim seminarskim susretima djelatnika dječjih vrtića u sklopu programa za animiranje suvremenog predškolskog odgoja i obrazovanja koji je organizirala stručna ekipa savjetnika Republičkog zavoda za školstvo u Zagrebu.
3. Vidi: službeni dopis od 14. srpnja 1992, Br. 113/BK-92.
4. Vidi: Ur. broj: 532-02-1/2-02-01; naslovljeno dječjim vrtićima, općinskim organima uprave nadležnima za poslove odgoja i obrazovanja...
5. Ur. broj: 532-02-1/2-92-01, naslovljeno predstojniku KV HBK, biskupu Č. Kosu (v. Prilog II.)

školski program i tako već na prvi pogled stvoriti stanovite poteškoće. Ta bojazan bila bi opravdana jer se ovdje radi o predškolskoj dobi (3-6 god.). A kad se uz to čuje da je Program izradila Radna grupa koja je službeno zadužena za vjerski odgoj, strah bi mogao biti još i veći.

Međutim, daleko je od svake pomisli da bi se Program o kojemu je riječ zasnivao na nekom sustavnom vjeronaučnom planiranju, nalik na školsko ostvarivanje vjerskog odgoja. Naprotiv, riječ je o Programu koji je otvoren mnogostranom *situacijskom radu*, onako kako se sve više prakticira u suvremenom radu s predškolskom djecom i na što već odavno na tom području svugdje u svijetu upućuje bogata literatura. Tako se u Program uključuje sve ono što život predškolskog djeteta čini individualnim, situacijskim i prigodnim.

Za razumijevanje koncepcije Programa važno je naglasiti da njegovi ciljevi, sadržaji, metodički i tehničko-organizacijski pristupi nastoje cjelovito korespondirati sa suvremenim temeljnim dokumentima odgoja i obrazovanja predškolskog odgoja u Hrvatskoj, u čijem se središtu nalazi dijete sa svim svojim potrebama i mogućnostima.⁶

U perspektivi zadovoljavanja cjelovite slike razvojnih potreba i ostvarivanja mogućnosti predškolskog djeteta doprinos vjerskog programa je specifičan, a u nekim vidovima bez alternativa.⁷ U tom smislu se sa zadovoljstvom može prihvatiti nedavna procjena Ministarstva prosvjete i kulture kojom se najprije *preporučuje* a zatim *odobrava* prijedlog Programa, budući da, kako se iz konteksta može zaključiti, "podrazumijeva ostvarivanje vjerskog odgoja kao integralnog dijela odgojno-obrazovnog procesa i traži proširenje programa za rad s djecom predškolske dobi sadržajima iz područja religijske kulture koji su bliski tradiciji hrvatskog naroda, te predstavljaju daljnji korak u bogaćenju opće kulture djeteta"⁸

Religiozno-pedagoška koncepcija Programa ima, prema tome, dvojako polazište: dijete u stanju razvoja s osnovnim potrebama u životnoj situaciji (iskustvo djeteta) te crkveno i biblijsko iskustvo (poruka vjere). Po načelu korelacije - iskustvo djeteta

ta i poruka vjere - jedno se kroz drugo "filtrira". Kao religijsko-pedagoški učinak može se očekivati da će se dijete svjesnije i kreativnije služiti svojim osjetilima i radovati se što kreativno otkriva svoje sposobnosti i u njima napreduje; otkrivajući ono što nije samo po sebi razumljivo, budit će se u djetetu doživljaji udivljenja veličanstvenim stvarima.⁹

Po nekom općem shvaćanju religiozni vjerski odgoj sastojao bi se u: redovitom odlaženju u crkvu, prakticiranju molitve, slavljenju crkvenih blagdana... Međutim, u ovom kontekstu valja upozoriti da je takav pristup vjerskom odgoju preuzak te se u mnogim sadržajnim dijelovima Programa ne bi mogla otkriti religijska/transcendentalna dimenzija života. Zato je zadatak Programa, među ostalim, da roditeljima i odgajateljima proširuje horizont gledanja na ono što se misli pod *religioznim/vjerskim*.¹⁰

Religiozni/vjerski odgoj - humanistički odgoj?

Budući da se religiozni/vjerski odgoj koncipira kao integralni dio odgojno-obrazovnog procesa koji se u suvremenim društveno-kulturalnim prilikama Hrvatske nastoji afirmirati na znanstvenoj i humanističkoj

6 Usp. Prijedlog koncepcije razvoja predškolskog odgoja i Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece. Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture Republike Hrvatske 1(1991)7-9, str. 5-12. Treba također spomenuti da Program nastaje *povodom* pojavljivanja u javnosti spomenutih dokumenata te se nastoji uklopiti u njihovu koncepciju, temeljenu na znanstvenom i humanističkom pristupu. Ostaje, međutim, da se u drugim prilikama sustavno istražuje cjelokupna *suglasnost* vjerskog odgoja sa suvremenim sustavom predškolskog odgoja i obrazovanja.

7 Usp. HOBLAJ, A., *Pristup vjerskom odgoju u obitelji i dječjem vrtiću*, Zrno 6(1992)6, str. 11.

8 Cit. akt Ministarstva (v. bilješku 4), t. 4a, str. 3.

9 Usp. CAVALLETTI, S., *Il potenziale religioso del bambino. Descrizione di un' esperienza con bambini da 3 a 6 anni*, Citta nuova, Rim 1979, str. 135-148.

10 Iz uvida u sadržajni predložak Programa može se razabrati da je vjerski odgoj u cjelini vrlo raznolik, jer ulazi u procese kojima se ostvaruje opći odgoj i obrazovanje.

osnovi, onda se zapravo može tvrditi da se radi o jedinstvenom odgoju s humanističkim polazištem koji je otvoren prema horizontu religioznoga/vjerskoga.

Opće poznato načelo religiozne pedagogije *vjernosti Bogu i čovjeku* vrijedi i za ostvarivanje predškolskog vjerskog odgoja, koji se osniva na potrebama i iskustvu predškolskog djeteta. Tako su upravo potrebe i iskustvo ono što povezuje život s vjerskim odgojem. Tome u prilog govori i neposredno promatranje kako djeca u vrlo različitim uvjetima prihvaćaju vjerske sadržaje. To bi se prihvaćanje moglo sintetizirati u tri točke:

- primajući vjerski sadržaj, djeca pokazuju veliki osobni interes da njegovu poruku nastave oslušivati i u različitim oblicima doživljavati, tako da se uspostavlja neka vrst intenzivne komunikacije produljenog "gledanja" i "slušanja";
- u komunikaciji s vjerskim sadržajima u djeci nastaje dubok osjećaj vedrine koja ih ispunjava mirom i udivljenjem;
- neki vjerski sadržaji kao da postaju dio same djece te ih prihvaćaju kao nešto što posve odgovara njihovoj duši, u čemu bi trebalo prepoznavati zadovoljavanje potrebe samoostvarivanja.¹¹

U kontekstu rasprave o humanističkom pristupu vjerskom odgoju već odavno se u svijetu nametnulo pitanje ne treba li upravo *osnovnu strukturu* djeteta uzeti kao polazište i smjernicu za ostvarivanje vjerskog odgoja.

Tražeci odgovor na to pitanje sustavnim promatranjem, došlo se do zaključka da na najdubljoj razini dječjeg bića postoje životne potrebe koje ono proživljava kao neutaživu glad.

U tome se nalazi izvor duhovne, gotovo zagonetne energije koja uz ljubav za rad i red, sabranost, šutnju i želju za učenjem, osposobljava dijete za nadosjetno, duhovno. Ima pedagoga (M. Montessori) koji u toj sposobnosti naslućuju neku otajstvenu vezu koja dijete ujedinjuje s Bogom te tu dob djetinjstva nazivaju posebno osjetljivom za religiozno.

Promatrajući sadržajno, djeca zapravo prihvaćaju poruku relevantnih humanis-

tičkih sadržaja koji korespondiraju s osnovnom biblijsko-teološkom razinom sadržaja:

- ljubav koja štiti i brani korespondira s ljubavlju koja se očituje u liku *Dobrog pastira*;
- govor simbola tame-svjetla korespondira s liturgijsko-sakramentalnom simbolikom koje je izvor pashalni misterij (sudbina Dobrog pastira);
- darivanje korespondira s Euharistijom kao sakramentom darivanja;
- osnovni zakon života (biološki, antropološki, društveni i duhovni), koji se sastoji u procesu ostvarivanja maloga i velikoga, velikoga što proizlazi iz malenoga, korespondira s porukom cijeloga Starog zavjeta, Isusovim prisposodobama i pashalnim misterijem u kojem Isus iz Nazareta s ljubavlju svjesno prihvaća smrt da bi potvrdio život. Radi se o otajstvenoj snazi života koju ništa ne može zaustaviti - pa ni smrt.¹²

Činjenica je da djeca poruku tih sadržaja usvajaju cijelim svojim bićem. Razlog bi trebalo tražiti u činjenici *darivanja* u svom njegovu tonalitetu - sve do umiranja.

Ako spomenuti vjerski sadržaji zadovoljavaju osnovne potrebe djeteta, može li se onda zaključiti da vjerski odgoj ima pravo da ga se nazove i humanističkim odgojem? Na to pitanje nije teško pozitivno odgovoriti.

AUTORI

U nacrtnom dijelu, naročito u pogledu teoloških i pedagoških načela, Program se zasniva na tzv. Trierskom planu,¹³ koji je svojom kvalitetom naišao na veliko zanimanje u zemljama izvan njemačkoga jezičnog područja i u samoj Svjetskoj orga-

11 Usp. CAVALLETTI, S., *Il potenziale...*, cit. dj., passim, a naročito str. 168-179.

12 Tako bi se ukratko mogao sintetizirati sadržaj Programa svih šest životnih područja (Ja-Mi-Svijet-Jezik-Crkva-Biblija).

13 Usp. Quadflieg, J./H.-D., Noll (ur.), *Trierer Plan für die religiöse Erziehung del 3- bis 6 jährigen*,

nizaciji za odgoj Ujedinjenih naroda (UNESCO).¹⁴ Tako je i Radna grupa za predškolski odgoj KV HBK za katehetski plan i program procijenila da se u ovom *prijelaznom vremenu*¹⁵ za uvođenje vjerskog odgoja u odgojno-obrazovne ustanove može poslužiti iskustvom spomenutog plana. Među ostalim, na tu procjenu utjecale su i suvremene koncepcijske i programske promjene predškolskoga odgojno-obrazovnog sustava u Hrvatskoj, sa željom da se vjerski odgoj što kreativnije integrira u novi sustav. U širem smislu autorstvu autori Programa, kako će se naznačiti u utvrđivanju izvora i prikupljanju građe, bit će i brojni suradnici koji će na različite načine pridonijeti ostvarivanju Programa.

UVID U CJELINU PROGRAMA

Izradbu Programa religijskog/vjerskog odgoja za predškolsku djecu valja prikazati u dvije faze: fazi nacrtu i fazi utvrđivanja izvora i prikupljanja građe s provjerom u praksi u primjerenim seminarima.

Nacrt

U nacrtu Programa nalaze se osnove kao pretpostavke za religiozni vjerski odgojni proces. Riječ je prije svega o općim pedagoškim i religiozno-pedagoškim odrednicama koje se moraju uvažavati u ostvarivanju Programa.

Sadržaj/teme. Sadržaji religioznog vjerskog odgoja izabiru se iz života koji određuje cjelokupni život djeteta. Metodološki u - Programu se život strukturira u šest životnih područja: Ja - Mi - Svijet - Jezik - Crkva - Biblija. Valja pritom napomenuti da nastojanje oko religioznog vjerskog odgoja ne teži za tim da odgajatelj u djetetu koje mu je povjereno promatra nekoga budućeg teologa, nego čovjeka koji će po vjeri postajati više čovjek, da u sadašnjem i budućem životu prevlada sve poteškoće i da rano djetinjstvo proživi što pozitivnije i bogatije. Zato podjela života na različita područja ne znači neko usustavljanje života po temama, nego samo metodološku pomoć da se prigodnim nastojanjem oko vjerskog

odgoja pomaže djetetu pronalaziti samoga sebe, stvarati kod njega pozitivnu sliku o sebi, da bi se utvrdilo kao osoba i da uspostavi pozitivne odnose sa sobom, bližnjima, svijetom i Bogom kojega Isus iz Nazareta objavljuje kao Ljubav, a ljubav je predškolcu potrebnija od majčina mlijeka.

Da bi se ta nastojanja što kvalitetnije ostvarivala, izabrani sadržaji/teme u Programu artikulirane su u tematske cjeline (ukupno 33) i u tematske jedinice (ukupno 178) s naznačenim intencijama¹⁶ i otvoreno formuliranim ciljevima.¹⁷

Prikaz po ciljevima i sadržajima u tematskim cjelinama. Dugoročni cilj religioznog/vjerskog odgoja predškolske djece, koji u Programu, doduše, nije izriekom istaknut, jest čovjek (bez obzira na to što je on još u ranom djetinjstvu), koji je iz vjere i po vjeri postao *više* čovjek. Riječ je, dakle, o čovjeku koji s jedne strane svoj život usmjerava vjerom, koji od vjere traži pomoć za život i koji dopušta da samoga sebe u životu u svjetlu vjere stavlja u pitanje i ispravlja. Riječ je, nadalje, o čovjeku koji vjeru ne osjeća kao neki strani svijet, nego je *kultivira*. Taj dalekosežni opći cilj artikulira se zatim ciljnim smjernicama i sposobnostima.¹⁸

Katechetisches Institut, Trier, 1976-1982. U početku zamišljen kao pomoć odgajateljima u Trieru, Plan je vrlo brzo pobudio tolik interes da mu je naklada narasla na više od 50.000 primjeraka.

- 14 Zainteresirali su se Belgija, Danska, Grčka, Južna Afrika, SAD, Japan, Peru, Portugal, Luksemburg, Francuska, Italija, Švicarska, Nambija, Nizozemska, Poljska. (Usp. Guadflieg J./H.-D., Noll (ur.), Trierer Plan..., cit. dj., Arbeitshilfen 4, 1980, str. 3.
- 15 Šire o značenju *prijelaznog razdoblja* vidi: Baričević, J.: Aktualna pitanja nastave vjeronauka u osnovnoj školi. Život i škola 41(1992)2, str. 185.
- 16 Intencija se nalazi u ulozi kriterija za izbor teme u situaciji, formulaciju alternativne teme, metodičko oblikovanje; intencija služi kao uputa za rad s temom; intencija je također konkretno iskazivanje onoga što je u ciljnim odrednicama iskazano općenito.
- 17 Kao uvod u sadržaj svakoga životnog područja nalazi se artikulacija ciljeva: ciljne odrednice/zadaci i sposobnosti.
- 18 Sposobnosti se sadržajno i vremenski shvaćaju šire i obuhvatnije od ciljnih odrednica/zadataka te prelaze granice predškolske dobi.

Ciljevi i sadržaji na području Ja. U iskustvu napetosti između ovisnosti i želje za samostalnošću djetetu se pruža pomoć u pronalaženju samoga sebe, u jačanju osobnosti i afirmiranju života. Za postizanje tih ciljeva izabrano je sedam tematskih cjelina:

- Gledati, slušati, osjećati
- Moć i nemoć
- Život i smrt
- Moje tijelo
- Stvaralačke snage
- Sposobnosti za komuniciranje

Ciljevi i sadržaji na području Mi. U životnoj situaciji dijete se otvara bližnjemu i s njim uspostavlja različite oblike odnosa, tako da u iskustvu ljubavi prema čovjeku osjeti ljubav prema Bogu koji je Ljubav. Za postizanje tih ciljeva izabrano je pet tematskih cjelina:

- Naša obitelj
- Razveseliti
- Nježnost
- Biti na pomoć bližnjemu
- Pravda i krivnja

Ciljevi i sadržaji na području Svijeta. Dijete se postupno, prema svojim sposobnostima, snalazi u svijetu prirode i tehnike; umjesto da se prema tome drži pasivno, učeci aktivno dijete odgovorno pridonosi razvoju bića i stvari koje su povjerene ljudima. Za postizanje tih ciljeva izabrano je sedam tematskih cjelina:

- Rasti i živjeti
- Životinje
- Biljke
- Doživjeti prirodu
- Postupanje s imovinom
- Okolina u kojoj živimo kao zadatak
- Raditi zajedno

Ciljevi i sadržaji na području Jezika. Govorom simbola i jezikom pjesnika i pisaca za predškolsku dob, dijete ulazi u religioznu/vjersku dimenziju ljudske zbilje i *vježba* se u biblijskom govoru koji je bremenit simbolima i slikama. Za postizanje tih ciljeva izabrane su četiri tematske cjeline:

- Fantazija, ideje, umjetnost
- Više nego životinja
- Govor pjesnika
- Istine u pričama

Ciljevi i sadržaji na području Crkve. Pronalaženjem aktivnih oblika dijete ulazi u crkveni život i zajednicu/zajedništvo čije se vrijednosti prenose predajom. Za postizanje tih ciljeva izabrano je šest tematskih cjelina:

- Nedjelja, crkva, služba Božja
- Crkveni blagdani
- Predodžbe, formulacije
- Govor simbola
- Moliti
- Crkvena služba

Ciljevi i sadržaji na području Biblije. U izabranim pripovjedačkim biblijskim ulomcima dijete doživljava ohrabrenja i zahtjeve te upoznaje Isusa iz Nazareta s kojim se može identificirati. Za postizanje tih ciljeva izabrane su četiri tematske cjeline:

- Bog u Bibliji
- Ljudi u Starom zavjetu
- Isus: domovina i ljudi
- Kršćani rade kao Isus

Načela metodičko-komunikacijskih pristupa. U metodičko-komunikacijskom dijelu nacrtu Programa koji je izravno naslovljen na odgajatelja naznačena su načela na kojima bi se trebali zasnivati metodičko-komunikacijski pristupi religioznog/vjerskog odgoja:

- Polazište religioznog/vjerskog odgoja predškolske djece mora biti njihovo doživljavanje i iskustvo;
- U metodičko-komunikacijskim pristupima treba izbjegavati specijalizacije i sistematizacije;
- Dječja pitanja treba poticati, postavljati i tražiti;
- Valja izbjegavati svako brzopleto formalno oblikovanje vjerskog znanja;
- Sadržaj/teme kao i metodičke pristupe valja varijabilno birati;
- Ništa se ne bi smjelo raditi bez roditelja;
- Trebalo bi izlaziti ususret potrebama djece različitog religijskog podrijetla (vjerničko, indiferentno, ateističko...).

Utvrđivanje izvora i skupljanje građe. Utvrđivanje izvora i stvaranje građe za Program artikulira se u dvije grupe, po tematskim cjelinama i jedinicama koje se funkcionalno međusobno razlikuju.

Izvori/građa za tematske cjeline. Kao uvod u svaku tematsku cjelinu odgajatelju

će poslužiti građa za razmišljanje i izvori za produblјivanje pojedine teme. Struktura izvora/građe artikulira se u nekoliko priloga:

- *Uvodne napomene*: sažeti tekst osnovnih misli kojima će odgajatelj stvarati idejni horizont tematske cjeline koji mu je potreban za kvalitetno animiranje vjerskog odgoja.
- *Ciljne odrednice i sposobnosti*: iz obilja ciljnih odrednica/zadataka formuliranih u nacrtu Programa izabrani su i istaknuti najprikladniji.
- *Religiozno pedagoška osnovanost*: sažetim tekstom odgajatelju se ukazuje na korelaciju/integraciju kojom se u sklopu tematske cjeline nastoji osvijetliti suodnos života i vjere - vjere i života.
- *Rad s roditeljima*: u tom dijelu građe odgajatelj će naći naznake za različite oblike rada s roditeljima.
- *Biblijske referencije*: odgajatelja će se također upućivati na osobnu komunikaciju s biblijskim tekstovima koji u užem, širem ili najširem smislu ulaze u tematsku cjelinu.
- *Relevantna literatura*: izborom literature iz područja koja korespondiraju religiozno-odgojnim znanostima odgajatelju će se pomagati da prema osobnim interesima produbljuje pojedinu temu.

Izvori/građa vezana uz tematske cjeline nastojat će odgajatelju odgovoriti na nekoliko pitanja potrebnih za kvalitetno ostvarivanje vjerskog odgoja:

- Što bi odgajatelj trebao znati u pogledu tematske cjeline?
- Kakav stav bi odgajatelj morao zauzeti s obzirom na vjerski odgoj i kako bi se u svezi s tim trebao ponašati?
- Što bi odgajatelj trebao osobno poduzeti prije nego bude djelovao kao odgajatelj u vjeri?
- S kojim bi biblijskim tekstovima, srodnim tematskoj cjelini, odgajatelj trebao komunicirati u svrhu duhovne pripreme za svoj religiozno-pedagoški rad?
- Ukoliko roditelji budu postavljali pitanja, na koji način bi odgajatelj trebao s njima uspostavljati pojedinačni i skupni razgovor?

Valja naglasiti da u pristupu tematskoj cjelini odgajatelj naročito mora voditi računa o predviđenim sposobnostima djeteta kao dalekosežnim ciljevima. Naime, u njima je naznačeno ono što će se dugotrajnim osposoblјavanjem ostvarivati. Vrijeme dječjeg vrtića samo je početak onoga što će se ostvarivati tijekom svih životnih faza kroz koje prolazi ljudski razvoj.

Zatim je potrebno voditi računa o ciljnim odrednicama/zadacima koji naznačuju srednjoročno postavljanje ciljeva. U toj perspektivi izabrani sadržaji tematske cjeline ne smiju se promatrati izdvojeno, već tako da se s drugim temama predlažu kao *graditeljski* element među mnogim drugim elementima vjerskog odgoja za vrijeme odgojnog procesa u dječjem vrtiću. To će odgajatelju pomoći u otkrivanju vjerske dimenzije odgoja. Naime, nekim sadržajima/temama kao što su svjetlo i tama, stablo i cvijet... može se u odgoju pristupiti biološki, sociološki, zemljovidno, povijesno, običajno ili pragmatički; sve se to može analizirati, sistematizirati i opisivati. Međutim, je li se time iscrpila cjelokupna mogućnost pristupa? Bez dvojbe, postoji još i transcendentalna/religijska dimenzija ljudske i prirodne zbilje koju su i predškolci sposobni naslutiti, doživjeti i na svoj način iskazivati.

Izvori/građa za tematske jedinice. Za razliku od izvora/građe po tematskim cjelinama, namijenjenih odgajateljima u općim naznakama, izvori/građa po tematskim jedinicama su konkretniji u poticajima za rad.¹⁹ Njezina struktura artikulira se u nekoliko priloga:

- *Alternativne teme*: neke će biti formulirane u građi, a ostale će, ukoliko u konkretnoj situaciji bude potrebno, odgajatelj sâm formulirati. To će učiniti uz pomoć *intencije* čija formulacija se nalazi uz formuliranu temu, te služi kao kriterij za ispravno formuliranje teme u situaciji.

¹⁹ Za svaku od 178 tematskih jedinica predviđa se 3-4 stranice izvora/građe.

- *Upućivanje na situacije i povodi:* naznakama za povode i situacije odgajatelju će se pomoći da u svojoj odgojnoj situaciji procijeni kada mu za svoj rad valja izabrati neku temu. Radi se o doživljenim situacijama i povodima iz iskustva odgajatelja i suradnika u prikupljanju građe. Jasno je da je teško zamisliti neki vrtić koji bi iskusio sve naznačene situacije i povode.
- *Metodički poticaji:* time se nipošto ne bi htjelo *unaprijed misliti* umjesto odgajatelja, jer je pripremanje i izvođenje teme isključivo i izvorno njegov rad. Naime, neka tema (npr. Božić, priroda...) doživljava se na različite načine: o njoj se na jedan način govori, igra, pjeva, crta, moli na jugu, a na drugi način na sjeveru. Zato za metodičke upute vrijedi isto što i za situacije/povode. Umjesto nekih gotovih predložaka, koje je uostalom nemoguće dati, daju se kratke sugestivne upute u obliku obavijesti: "tako sam postupio" ili "tako sam negdje pročitao, čuo, vidio", reći će odgajatelj, suradnik u građi, ne bi li se na taj način odgajatelj koji će se poslužiti građom potaknuo na osobni korak, možda i bolji od onoga što je naznačeno u građi.
- *Literatura:* za svaku tematsku jedinicu bit će načinjen popis praktične literature. Radi se o knjigama i drugom tiskanom materijalu koji se u praktičnom radu već provjerio kao uspješno pomagalo. Isto tako bit će navedena ona oprema koja će se u provjeri pokazati najkvalitetnijom.²⁰
- *Povezivanje sa stranim temama:* kod svake teme predložit će se mogućnost povezivanja s drugim temama u Programu. U tu svrhu poslužiti će naznake za srodnost s drugim temama. Mogućnost povezivanja sa srodnim temama u sklopu cjelokupnog Programa poslužiti će odgajatelju da uspostavlja korelaciju između onih tema koje se na prvi pogled nekako izravnije odnose na dijete i svijet te tema koje se izravnije odnose na vjeru, Crkvu, Bibliju. I to će biti neka vrst pomoći da se Program što više situacijski ostvaruje.

SVESTRANA SURADNJA

Program ne samo da pruža mogućnost za suradnju, nego potiče i traži svestranu suradnju.

Roditelji

Potrebno je stalno raditi zajedno s roditeljima, jer su roditelji prvi odgovorni za vjerski odgoj svoje djece. Smije se pretpostaviti da je u svakoj situaciji moguće organizirati barem u nekom obliku rad s roditeljima: radni susreti za uvođenje u suradnički rad; tjedni susreti na određenu temu, ukoliko se odgajatelji osjećaju dovoljno spremnima; prigodni susreti i drugi oblici suradnje.

Odgajatelji

Program predviđa da odgajatelji budu osposobljeni djelatnici koji stručno pomažu roditeljima u ovom odgovornom radu. Zato je potrebno što prije cjelovito razmisliti o osposobljavanju vjeroučitelja po zadovoljavajućim kriterijima u ovim prilikama.

Različiti stručni profili

Radi se o stručnjacima s kojima se odgajatelji i roditelji redovito savjetuju:

- teolozima koji su osposobljeni za biblijsko-crkvene teme/sadržaje
- stručnjacima iz humanističkih područja: psiholozima, pedagozima, sociolozima...

Osnovna škola

Iako se još nije razvila, moguća je i potrebna suradnja s djelatnicima u vjerskom odgoju i obrazovanju u osnovnoj školi. Na seminarima za stručno permanentno osposoblja-

²⁰ Kod nekih tematskih jedinica literatura će biti nešto obilnija. Za to postoje tri razloga: što je više literature, to je veća vjerojatnost da će odgajatelj pronaći barem neku od navedenih knjiga; ako se naslov neke knjige češće pojavljuje, to pokazuje da bi je trebalo nabaviti; umjesto da se u građi donose cjeloviti tekstovi iz izabrane literature (pjesme, biblijski ulomci, literarni tekstovi i ostali materijali) zbog praktičnog razloga samo će se navoditi izvori, a za izdavanje cjelovitih tekstova bila bi potrebna cijela biblioteka.

vanje valjalo bi vjeroučitelja osnovne škole upoznati s Programom. Zato se u Programu preporučuje na seminare za odgajatelje predškolske dobi pozivati i učitelje razredne nastave.

Svećenik/voditelj crkvene zajednice

Suradnja između odgajatelja i voditelja crkvene zajednice važna je iz dva razloga. Odgajatelju je potrebna svećenikova pomoć u pružanju suvremenih teoloških informacija o Crkvi, krštenju, Euharistiji, pomirenju ili Bibliji - teme koje su prisutne u Programu. Nadalje, svećenik kao predvoditelj crkvene zajednice je osoba na koju se misli u Programu: "Vjerski odgoj postaje konkretan istom u djelovanju. Radi se o ulaženju u život kršćanske zajednice. Stoga djetetu treba omogućiti aktivan pristup oblicima kršćanskog života..."²¹

NOVOST PROGRAMA?

U čemu se sastoji novost koju želi ponuditi Program? Pitanje je opravdano, jer možda ima odgajatelja koji su barem neke sadržaje već odavno počeli ostvarivati. Članovi Radne grupe ovog Programa svakako bi bili preuzetni ako bi iskusne i stručno osposobljene odgajatelje uvjeravali kao da oni dosad nisu ostvarivali nikakav vjerski odgoj i kao da bi sada ovim Programom samo oni bili sposobni ukazati na neku novost. Nipošto. Vjerojatno ima odgajatelja koji su dobro osposobljeni za ostvarivanje vjerskog odgoja i u tome radu ne štede truda.²²

No, ipak se smije istaknuti ono što je *novo* u ovom Programu. Novost se sastoji u tome što se prvi put pokušava sve ono što se odnosi na vjerski odgoj ne toliko iznova pronaći, koliko više prihvatiti sve što postoji u pogledu vjerskog odgoja i integralno promatrati s gledišta postavljenih ciljeva: kratkoročnih, srednjoročnih i dalekosežnih. U tome bi se sastojala sva novost. Možda se nekome čini da je to malo, ali je ipak puno. U to će se uvjeriti onaj tko bude imao povjerenja da radi po ovom Programu, jer se neće morati odreći svoje kreativnosti. Uvjerit će se da njegov rad neće biti im-

proviziranje niti će u radu biti osamljen i bez cilja.

UMJESTO ZAKLJUČKA - ZADACI

Informiranje javnosti

Potrebno je nastaviti s informiranjem šire društvene i crkvene javnosti o vjerskom odgoju kao integralnom dijelu suvremenog odgoja i obrazovanja, jer prave informacije utječu na motivaciju i prema potrebi, prevladavaju predrasude i moguće nespornosti. Kao vrlo dobri oblici informiranja do sada su se pokazali stručni seminari. No, možda bi više nego do sada spomenuto informiranje trebalo biti predmetom sredstava javnog priopćavanja.

Organizirano uključivanje u suradnju na utvrđivanju izvora/skupljanju građe

U drugoj fazi Programa potrebno je što prije na različitim razinama organizirano i tehnički ekipirano u cijeloj Hrvatskoj pokrenuti proces zajedničkog rada:

- *Radna grupa* za izradbu Programa ima zadatak pripremati nacрте za identifikaciju izvora/skupljanja građe po tematskim cjelinama i jedinicama.
- *Voditelji katehetskih ureda* pojedinih biskupija, u trajnoj vezi s Radnom grupom od koje primaju spomenute nacрте i uz stručnu pomoć regionalnih zavoda za školstvo, animiraju suradnju u sklopu svoga područja.
- Zajedno s roditeljima *odgajatelji* su na neki način prvi pozvani na suradnju, jer bez njih je nemoguće zamisliti utvrđivanje izvora/sakupljanja građe za Program. Od njih se također očekuje da se odazivaju pozivima na seminare i svojom provjerom u praksi pridonesu što kvalitetnijem utvrđivanju vjerskog odgoja.

²¹ Program (rukopis), str. 44.

²² Odje se u prvom redu misli na odgajatelje u crkvenim vrtićima u kojima je uvijek postojao i vjerski odgoj.

- *Redakcijski tim* Radne grupe svaku pismenu i usmenu obavijest o utvrđivanju izvora/sakupljanju građe te provjeri Programa prima na svoju adresu. Zatim će ih sistematizirati, o njima raspravljati, revidirati ih, odabirati i pripremati za tisak/izdavanje. Čim određeni dio građe bude oblikovan, bit će objavljen po tematskim jedinicama. Građa se neće uvezivati u knjigu, nego će se prirediti za upotrebu tzv. *bilježnice klaseri*. To će za odgajatelja imati veću tehničku prednost kad budu programirali u situaciji.

Osposobljavanje odgajatelja: stručno, općeljudsko i duhovno

U sadašnjem trenutku valjalo bi koncipirati i ostvarivati dva modela osposobljavanja:

Za prijelazno razdoblje. Kako u mnogim sredinama postoji želja roditelja za vjerskim odgojem njihove djece i kako osposobljenih odgajatelja za vjerski odgoj gotovo nema, ili ih ima tek u neznatnom broju, to nastaje pitanje tko u prijelaznom razdoblju može ostvarivati vjerski odgoj.

- Ima odgajatelja koji bi se, uz pomoć kvalitetnih seminara, osjećali spremni da u svoj redoviti program, barem u nekim elementima, integriraju i religijsku dimenziju. Čini se da je to dovoljan razlog da se takvim osobama, u suradnji ravnateljstva, župnika i crkvenog ureda za verifikaciju osposobljenosti, podijeli mandat (Kan 804), uz uvjet da nastave s doškolovanjem.
- Tamo gdje se odgajatelj ne bi osjećao spremnim, a nitko ga na to nema pravo prisiljavati, može se uz njega kao redovita odgajatelja uključiti osposobljeni vjeroučitelj kao dodatni stručni djelatnik. U tome se ne bi smjela zanemariti njihova međusobna suradnja u programiranju. Dodatni stručni djelatnici u ovom trenutku mogu biti vjeroučitelji iz razredne nastave, odgajatelji iz crkvenih vrtića (časne sestre) ili pak odgajatelji građanskog vrtića koji se već nalaze u procesu doškolavanja za vjerski odgoj. Naime, već postoje neki odgajatelji koji su spremni napustiti rad u svojoj grupi i staviti se na raspolaganje svojem centru

kao dodatni stručni djelatnici u vjerskom odgoju.

Za redovite prilike. Pitanje osposobljavanja vjeroučitelja u dječjem vrtiću za redovite prilike trebalo bi uskladiti s načelom integrativnosti kao jednim od njegovih konzekvencija. Naime, ne isključujući i u redovitim prilikama mogućnost dodatnog stručnog djelatnika, ipak bi trebalo težiti za idealnim rješenjem da vjerski odgoj, po načelu integrativnosti/fleksibilnosti ostvaruje redoviti odgajatelj u vrtiću.²³ Sasvim je realno već sada razmišljati da se takvi odgajatelji počinju osposobljavati po modelu međufakultetske suradnje (npr. Fakultet pedagogijskih znanosti - Odsjek za predškolski odgoj, Teološki fakultet i Katehetski institut).

Sustavno i znanstveno praćenje programiranja i ostvarivanja vjerskoga u izvanobiteljskim ustanovama

Budući da se po integrativnosti u suvremenom vrtiću odgoj ostvaruje kao jedna od dimenzija humanističko-razvojne koncepcije putem planiranja, praćenja i vrednovanja odgojno-obrazovnog procesa, i za vjerski se odgoj pretpostavlja sustavno promatranje u sklopu odgojno-obrazovnog procesa u svrhu što kvalitetnijeg ostvarivanja.

Može se samo poželjeti da se, poštujući načelo dobrovoljnosti, Program uvede u što više vrtića. Radna grupa redovito će poticati roditelje i odgajatelje kako bi se pozitivnom kritikom ohrabрили i uputili u taj rad. Tako bi napokon i u nas otpočeo cjeloviti proces odgoja i obrazovanja predškolske djece. Time bi u Hrvatskoj, svojim specifičnim obolom, vjerski odgoj pridonosio onome što je aktualno u europskom/svjetskom obrazovanju: vratiti humanističkom pristupu obrazovanju mjesto koje mu pripada (nedavna, 43. konferencija UNESCO-a o obrazovanju u Ženevi).

23 Takvo idealno načelno rješenje sve više postaje praksa u europskim zemljama, npr.: usp. Michélic N./Westermann, L., *Bildung und Erziehung im Kindergarten*, Sonntagblatt, Graz 6. 10. 1991, str. 3; *Notiziario dell'Ufficio Catechistico Nazionale*, Roma 29(1991)5, str. 251-264.

Prilog I.

REPUBLIKA HRVATSKA
 MINISTARSTVO PROSVJETE,
 KULTURE I ŠPORTA
 ZAGREB, Trg burze 6
 Telefon 041 / 469-000 * Fax 041 / 410-492
 Ur. broj: 532-02-1/2-02-01
 Zagreb, 25. kolovoza 1992.

- Dječjim vrtićima
- Općinskim organima uprave nadležnim za poslove odgoja i obrazovanja
- Gradskom sekretarijatu za obrazovanje, kulturu i znanost grada Zagreba
- s v i m a -

Dječji vrtići u posljednje vrijeme ovom Ministarstvu upućuju mnogobrojna pitanja u svezi s organizacijom rada, zakonskim propisima i mogućim promjenama u predškolskom odgoju. Zato smo procijenili da je potrebno podsjetiti da su osnovni važeći propisi za dječje vrtiće:

1. Zakon o društvenoj brizi o djeci predškolske dobi (pročišćeni tekst), "Narodne novine", br. 18/91.

2. Odluka o elementima standarda društvene brige o djeci predškolske dobi, "Narodne novine", br. 29/83.

3. Konceptija razvoja predškolskog odgoja i Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi, Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture, br. 7/8, 1991.

4. Upute za primjenu programskog usmjerenja odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi u izuzetno teškim odnosno ratnim uvjetima, kolovoz 1991.

5. Obvezatni Naputak o uključivanju prognane i izbjegle djece predškolske dobi, osnovnih i srednjih škola iz Republike Bosne i Hercegovine u odgovarajuće programe u Republici Hrvatskoj, travanj 1992.

6. Sredstva za plaće djelatnika u dječjim vrtićima utvrđuju se na temelju: Odluke o utvrđivanju kalkulativnih elemenata za obračun plaća djelatnika u organima i organizacijama prosvjete, kulture i športa u kojima se sredstva za rad osiguravaju u Proračunu Republike Hrvatske ("Narodne no-

vine", br. 9/91), te Uputa o primjeni Odluke o kalkulativnim elementima u predškolskim organizacijama (Glasnik Ministarstva, br. 7/8, 91. - Školske novine).

Uvažavajući nabrojene zakonske odrednice, druge propise i dokumente dječjim vrtićima i organima uprave nadležnim za poslove odgoja i obrazovanja za 1992/93. radnu godinu dostavljaju slijedeće:

PREPORUKE za dječje vrtiće

1. Od dječjeg se vrtića očekuje da postane institucija **otvorenog** tipa te se u svezi s time preporučuje:

- obvezatan prijem sve djece čiji roditelji iskazuju potrebu i interes;
- organizaciju rada koja maksimalno uvažava potrebe roditelja;
- obvezu stručnih djelatnika da upućuju roditelje na izbor programa koji je za dijete najbolji i najprimjereniji (ovisno o dobi, razvojnom stupnju djeteta, socio-ekonomskom statusu obitelji i sl.);
- veća ponuda raznolikih programa kraćeg trajanja tijekom cijeloga dana.

2. Općine i Grad Zagreb dužni su temeljem čl. 15. Zakona o društvenoj brizi o djeci predškolske dobi, uz pomoć dječjih vrtića, organizirati program minimuma, tzv. male škole i to:

- za djecu koja nisu obuhvaćena niti jednim programom predškolskog odgoja godinu ili dvije prije polaska u školu.
- Pri organiziranju male škole vrtići su dužni poštivati slijedeće upute:
 - polazak djece je dobrovoljan i besplatan,
 - traje 150 do 250 sati po djetetu u jednoj godini,
 - organizira se u pravilu 3 puta tjedno tijekom 3 razdoblja i to: za 1992/93. godinu
 - a) od 1. listopada do 24. prosinca
 - b) od 1. veljače do 2. travnja
 - c) od 13. travnja do 1. lipnja
 - upis, raspored i mjesto ostvarivanja programa objavljuje se javno u dnevnom tisku ili plakatima,
 - upisana djeca obvezna su redovno i točno pohađati malu školu,

- program u pravilu ostvaruju odgajatelji starijih odgojnih grupa,
- sadržaji, metode i načini rada s djecom moraju se razlikovati od osnovnoškolskih programa, iako u organizacijskom smislu, kao priprema za školu mogu podsjećati na redovnu školu.

3. Od ostalih programa vrtićima se u novoj organizaciji naročito preporučuju **programi stranih jezika**, koji se mogu ostvarivati na slijedeći način:

3.1) vrtić na stranom jeziku - cjelokupni odgojno-obrazovni program na jednom od stranih jezika (za djecu stranih državljana).

3.2) dvojezični dječji vrtić - više od 50% programa odvija se na stranom jeziku, a drugi dio na hrvatskom jeziku (za djecu stranih državljana i djecu hrvatskih građana)

3.3) kraći program učenja stranog jezika za djecu od 4. godine života.

Sva tri modela mogu se smatrati osnovnim što znači da su moguće i drugačije kombinacije.

Svaki program stranog jezika mora se prijaviti i službeno odobriti od strane ovog Ministarstva.

4. Kako je sloboda vjere i vjeroispovijesti jedno od osnovnih Ustavom zagarantiranih ljudskih prava i u Republici Hrvatskoj, djeca u dječjem vrtiću imaju pravo na **vjerski odgoj**. U ostvarivanju toga prava polazi se od dva osnovna načela:

a) načelo integrativnosti - podrazumijeva ostvarivanje vjerskog odgoja kao integralnog dijela odgojno-obrazovnog procesa i traži proširivanje programa za rad s djecom predškolske dobi sadržajima iz područja religijske kulture koji su bliski tradiciji hrvatskog naroda, te predstavljaju daljnji korak u bogaćenju opće kulture djeteta,

b) načelo slobodnog izbora - temelji se na poštivanju prava opredjeljenja čovjeka prema vjeri (teizam, ateizam) i za vjeru (različitost konfesionalne pripadnosti).

Temeljem ovih načela proizlazi potreba pripremanja i obučavanja sadašnjih vrtića i odgajatelja za ovu odgovornu zadaću, kako takav rad ne bi narušavao osobne slobode i integritet pojedinca, kako djeteta, tako i roditelja i odgajatelja.

4.1. Ovo Ministarstvo i Zavod za školst-

vo zbog svega toga sudjeluju u donošenju **Programa vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim ustanovama**, koji izrađuje Radna grupa za vjerski odgoj djece predškolske dobi (Komisija KVBK/Katehetsko vijeće Biskupske konferencije/za katehetski plan i program) pod rukovodstvom gosp. Alojzija Hoblaja pri Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu.

4.2. Osim integralnog pristupa i dobrovoljnosti u opredjeljenju, moguće je u sadašnjoj etapi prihvatiti **organizaciju vjeronauka u dječjem vrtiću**. U tom slučaju vrtić može osigurati djecu i prostor, a vjeronauk će ostvarivati osobe koje uputi odgovarajuća crkva, odnosno župa na čijem se terenu vrtić nalazi.

4.3. Slijedeća mogućnost je da određena vjerska zajednica osnuje vlastiti **vjerski vrtić**, te organizira rad u skladu s Programskim usmjerenjem odgoja i obrazovanja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima, ukoliko se radi o katoličkom dječjem vrtiću. Za sve druge konfesije morat će vjerske zajednice izraditi odgovarajuće programe, koje treba dostaviti ovome Ministarstvu i tek po njegovu dobijanju započeti s radom.

5. Dječji vrtići mogu organizirati rad pojedinih odgojnih grupa i prema posebnim pedagoškim koncepcijama, kao što su primjerice Waldorf, Montessori, Froebel, Malaguzzi i dr. Takvi su vrtići dužni posjedovati slijedeće:

- odobrenje programa od strane ovoga Ministarstva.
- odgovarajuće kadrovske i materijalne uvjete.

6. Dječji vrtići mogu u okviru redovne djelatnosti obavljati funkciju vježbaonice Filozofskog fakulteta, što se također odobrava odgovarajućim rješenjem ovog Ministarstva. Mogu djelovati i kao razvojni centri ili eksperimentalni vrtići ukoliko na temelju vlastite prijave i priloženog programa, prijave Zavoda za školstvo, fakulteta ili neke druge srodne institucije ishoduju odgovarajuće odobrenje ovoga Ministarstva.

7. Pojedini programi koji se u dječjim vrtićima provode sa svrhom unapređivanja pojedinih zadaća u jednogodišnjem ili

višegodišnjem trajanju smatraju se bitnim zadaćama dječjeg vrtića na unapređivanju vlastitog rada, te za njih nije potrebno tražiti odobrenje ovoga Ministarstva.

8. Dječji su vrtići i dalje obvezni maksimalno uvažavati, organizacijski i programski prilagođavati svoj rad potrebama prognanika i izbjeglica prema ranijim napucima, kao što su:

- Upute za primjenu programskog usmjerenja odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi u izuzetno teškim, odnosno ratnim uvjetima (rujan 1991.)
- Obvezatni napatuk o uključivanju prognane i izbjegle djece predškolske dobi, osnovnih i srednjih škola iz Republike Bosne i Hercegovine u odgovarajuće programe u Republici Hrvatskoj (travanj 1992).

Dječji vrtići se moraju uključivati u razne oblike humanitarne pomoći preko nadležnih domaćih i stranih institucija, fondova i sl., te pružati pojačanu pomoć u socijalnoj adaptaciji i psihološku pomoć djeci i njihovim roditeljima.

9. Posebno su dječji vrtići dužni osigurati povoljnije uvjete za prijem one djece koja su izgubila jednog ili oba roditelja u domovinskom ratu, ili su im roditelji invalidi domovinskog rata.

POMOĆNIK MINISTRA
Dr. Ivo Zalar

Prilog II.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE
I PROSVJETE
ZAGREB, Trg Burze 6
Telefon 041 / 469-000 * Fax 041 / 410-492
Kl.ozn.: 601-01/92-01-107
Ur. broj: 532-02-0/2-92-01
Zagreb, 19. studenoga 1992.

BISKUPIJA
ĐAKOVAČKA I SRIJEMSKA
BISKUPSKI ORDINARIJAT
54400 Đakovo
Strossmayerov trg 6

Na temelju zahtjeva Biskupskog ordinarijata Đakovo i uvida u Program vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima, koji je izradila Radna grupa za vjerski odgoj predškolske djece Komisije Katehetskog vijeća Hrvatske biskupske konferencije pod koordiniranjem dr. Alojzija Hoblaja, izdajemo

O d o b r e n j e

za primjenu Programa vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima

Obrazovanje:

1. Prijedlog ovoga Programa razmatran je tijekom 1992. godine na stručnim aktivnostima djelatnika dječjih vrtića koje je Zavod za školstvo organizirao u Zagrebu, Rijeci, Splitu, Osijeku, Bjelovaru, Sisku i Zlataru (Karlovac planiran za 12/92.).

2. Zaključeno je, kako je to i navedeno u Preporukama za dječje vrtiće našega Ministarstva od 25. kolovoza o.g., da će se Program ostvarivati integralno kao dio kulturne potrebe djeteta u skladu sa Programskim usmjerenjem odgoja i obrazovanja predškolske djece.

3. Za razumijevanje i odgovarajuće ostvarivanje ovoga Programa bit će potrebno organizirati dodatne oblike obrazovanja odgajatelja, te molimo Komisiju Katehetskog vijeća Hrvatske biskupske konferencije da u dogovoru sa Zavodom za školstvo izradi odgovarajući program dodatnog obrazovanja odgajatelja predškolske djece.

POMOĆNIK MINISTRA
Ivo Zalar

O tome obavijest

1. Dr. Alojzije Hobljaj, Kaptol 8, Zagreb
2. Zavod za školstvo - direktor -

